

deretur, et appareret relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut episcopus relegatus, et pulsus Ecclesie deesset, sed ut ad Ecclesiam major rediret. » Hæc de exilio et reditu Lucii pontificis Cyprianus: quem anno sequenti rediisse verosimile est, quo et martyrium subit die quinta martii. Violenta morte occubuisse ex LXX S. Cypriani ad Stephanum epistola eruere licet: « Illi (verba divi sunt (A) pleni Spiritu Dei et in glorioso martyrio constituti, » Servandus est « antecessorum nostrorum, beatorum martyrum Cornelii et Lucii honor gloriosus, etc. »

De tempore quidem, quo Lucius pontificatum tenuit, dissident eruditi. Biennis sedisse aliqui tradunt: longo tamen breviori tempore eum Romanæ Ecclesie præfuisse, Bucherii catalogus indicat, dum Volusiano III, et Maximo coss. Stephanum ejus loco ordinatum refert: quod clarius testatur Eusebius (2), qui menses octo eidem adseribit. Nicephorus vix septem menses pontificatum tenuisse affirmat (3): Honschanius verò in Conatu Chronologico historico (4), anno 253, quidem ordinatum fuisse tradit Stephanum, sed per biennium tantquam Lucii vicarium, Romanam administrasse Ecclesiam: quare biennium quoque Lucii, martyrium differt. At cum pontificum Romanorum vicarii, judice Pagio (5), antiquis scriptoribus ignoti fuerint, et eorundem pontificum Chronotaxim difficultatibus sæpe, tenebrisque obvolutam, obscuriorem ac intricatiorem reddant, idcirco ab eruditis vix probantur; unde septem aut octo menses Romanam rexisse Ecclesiam, cum Eusebio annotasse contenti sumus (6). Cæterum in errore versantur martyrologia auctoresque, quibus placet Lucium extinctum esse imperante Valeriano, quorum sententiam refellit Dionysius Alexandrinus, qui de Valeriano illud memo-

riae prodit (7): « Nullus superiorum Principum, ne illi quidem ipsi, qui palam Christiani fuisse dicuntur, tanta humanitate, et benevolentia nostros complexus est, quantam ille præ se ferebat initio principatus sui (8). »

Lucii Decretalis subdita. — Una decretalis Lucio adscribitur epistola, quæ multa complectitur: 1° Ut episcopus semper testes secum presbyteros ac diaconos habeat. 2° De criminationibus episcoporum, sive majorum natu, et ut audientia ad majores personas appellantis non negetur. 3° Ut metropolitanus sine consilio episcoporum nihil agat, nec ipsi sine illius, nisi quod ad proprias ecclesias pertinet. 4° Ut metropolitanus sine episcopis causam eorum non audiat. 5° Ne posteriores episcopi prioribus se præferant, nec eis inconsultis aliquid agant. 6° De his, qui res Ecclesie vel oblationes fidelium auferunt, et auferentibus consentiunt. Missa est epistola ad Gallie atque Hispanie episcopos: *Data calendis aprilis, Gallo et Volusiano Coss. Viris clarissimis.* Quæ subscriptio impostorem satis prodit. Viam enim adhuc retinebat Cornelius calendis aprilis, Gallo et Volusiano coss. Neque tam hardus, aut imperitus fuit Lucius, ut Imperatores Romanos titulo *Virorum clarissimorum* induerit. Verba hæc capitulis 6: « Hortor dilectionem vestram, obtestor et moneo, ut qua debetis et potestis sollicitudine vigiletis ad investigandos hæreticos, » Leonis I ex epistola secunda desumpta sunt. Psalmum XXXIII laudat ex versione Hieronymi: ex Gregorii Magni libro XII, epistola 32, petitas addit sententias. Ejus sub pontificatu sævissima pestis in autumno cepit, et quindecim annos grassata, peremptas Romanæ imperii provincias depopulata est.

addidit ab eo, quæ vulgo solet usurpari, ut nempe illum significet, qui alterius vices gerit: nam vicarium et successor idem est apud Cyprianum, ideoque Stephanum non solum Lucii vicarium dicit, sed et Cornelii, cujus sane vicarius dici non potest.

(7) Euseb., *Hist. eccl.*, lib. VII, cap. 10.

(8) Vid. Petr. Constant., *Epistolæ romanor. pontificum*, pag. 206 et 207, ubi ostendit, quam immani- ter lapsus sit in Lucio Bucherianus Catalogus et libri Pontificatus auctor.

(1) Cyprian., Ep. 68, ad Stephanum, al. 67.

(2) Euseb., *Hist. eccl.*, lib. VII, cap. 2.

(3) Nicephor., *Hist. eccl.*, lib. VI, cap. 7.

(4) Propylæum, ad Acta Sanctor. mali.

(5) Pag., not. ad ann. 253, 2, 3; Pearson., *Annal. Cyprian.*, ann. 253.

(6) Cum Cyprianus Stephanum Lucii vicarium, successoremque dicit, alio plane sensu vicarii phrasin

EPISTOLA UNICA

S. CYPRIANI CARTHAGINENSIS EPISCOPI AD LUCIUM PAPAM DE EXSILIO REVERSUM.

De reditu illius ab exsilio gratulatur. Nil immunitum gloriae ejus etiamsi martyrio vitam non finierit. Non sine Dei consilio factum, ut ipsum, decessorem, et Ecclesiam ejus exagitarit persecuto, ac Novatianos non attigerit. Latit-

tiam Ecclesie Romanæ in adventu ejus graphice repræsentat.

CYPRIANUS CUM COLLEGIS LUCIO FRATRI SALUTEM.

I. Et nuper quidem tibi, frater charissime, gratulati

VARIORUM NOTÆ.

Lucius papa Cornelio successit anno Christi 253, et mox pulsus est in exsilium, sed brevi postea rediit in Urbem, anno niuirum sequente. Tum vero sanctus Cyprianus tam suo quam collegarum suorum nomine hanc ad eum epistolam dedit, in ea faciens mentionem alterius epistolæ quam ad illum scripserat in iudiciis suscepti ab eo episcopatus. Istud patet esse extra difficultatem. Et tamen Joannes Lannotus sibi persuasit ex insis epistolæ istius verbis colligi non posse alias antea litteras datas esse ad Lucium, quia, ut ille ait: *Cyprianus se quidem gratulatum fuisse ait, sed gratulatum se per litteras non ait.* Quod argumen-

tum est sane levissimum, ut ante me censuit auctor Annalium Cyprianicorum. Porro Lucius martyrio coronatus sepultus est in cœmeterio Callisti, via Appia. Baluz.

I.—*Gratulati sumus.* Litteris videlicet, quas ad pontificem Romanum statim, ut ille se episcopum factum nuntiaret, mitti divina traditio et ecclesiastica institutio volebat, ut ipse Cyprianus Epist. XLII docet. Hinc merito respicitur Lannoti opinio, qua hoc ita intelligi posse censet, ut Cyprianus quidem *secum et collegis de gemino Lucii honore gratulatus sit*; sed hanc gratulationem minime Lucio per litteras significavit. CONSTANT.

sumus, cum te honore geminato in Ecclesiae suae administratione confessorem pariter et sacerdotem constituit divina dignatio: sed et nunc non minus tibi et comitibus tuis atque universae fraternitati gratulamur, quod cum eadem gloria et laudibus vestris reduces vos denuo ad suos fecerit benigna Domini et larga protectio, ut pascendo gregi pastor, et gubernandae navi gubernator, et plebi regendae rector redderetur; et appareret relegationem vestram sic divinitus esse dispositam, non ut episcopus relegatus et pulsus Ecclesiae deesset, sed ut ad Ecclesiam major rediret.

II. Neque enim in tribus pueris minor fuit martyrii dignitas (*Dan. iii*), quia mortem frustrata de camino ignis incolumes exierunt: aut non consummatus Daniel exstitit in suis laudibus, quia qui leonibus missus fuerat ad praedam, protectus a Domino, vixit ad gloriam *b* (*Dan. vi*). In confessoribus Christi dilata martyria non meritum confessionis minuunt, sed magnalia divinae protectionis ostendunt. Repraesentatum videmus in vobis, quod apud regem fortes atque illustres pueri praedicaverunt, ipsos quidem paratos esse ardere flammis, ne diis ejus servirent, aut imaginem quam fecerat adorarent; Deum tamen quem colebant, quemque et nos colimus, potentem esse ut eos de camino illis eximeret, et de regis manibus ac de poenis praesentibus liberaret (*Dan. iii*, 16). Quod invenimus in confessionis vestrae fide, et in Domini circa vos protectione nunc gestum; ut cum vos parati fueritis et prompti omne subire supplicium, Dominus tamen vos poenae subtraheret, et Ecclesiae reservaret. Regredientibus vobis breviata non est in episcopo

A confessionis suae dignitas, sed magis crevit sacerdotalis auctoritas: ut altari Dei assistat antistes, qui ad confessionis arma sumenda et facienda martyria non verbis plebem, sed factis cohortetur; et imminente Antichristo paret ad praedium *d* milites non solo sermonis *e* et vocis incitamento, sed fidei et virtutis exemplo.

III. Intelligimus, frater charissime, et tota cordis *f* nostri luce perspicimus divinae majestatis salutaris et sancta consilia; unde illic repentina persecutio *g* nuper exorta sit *h*, unde contra Ecclesiam Christi, et episcopum Cornelium beatum martyrem *i* vosque omnes saecularis potestas subito proruperit: ut ad confundendos haereticos et retundendos ostenderet Dominus quae esset Ecclesia, quis episcopus ejus unus divina ordinatione delectus, qui cum episcopo presbyteri *j* sacerdotali honore conjuncti, quis adunatus et verus Christi populus dominici gregis charitate connexus; qui essent quos inimicus lacesseret *k*, qui e contra quibus diabolus ut suis parceret. Neque enim persequitur et impugnat Christi adversarius nisi castra et milites Christi. Haereticos prostratos semel *l*, et ipsos suos factos, contemnit et praeterit: eos quaerit dejicere, quos videt stare.

IV. Atque utinam nunc facultas daretur, frater charissime, ut interesse illic vobis regredientibus *m* possemus, qui vos mutua charitate diligimus, ut adventus vestri laetissimum fructum praesentes cum caeteris ipsi quoque caperemus! Quae illic exultatio omnium fratrum! qui concursus atque complexus occurrentium singulorum *n*! Vix oculis *o* adherentium potest satisfacere, vix vultus ipsi

LECTIONES VARIANTES.

a Vos denuo fecit *Voss. 2.*

b Gloriam. Confessoribus Christi *Lam. Ebor. NC. 1.*

c Prompti omnes *Bod. 2.*

d Praedium milites Christi *Bod. 2. Ebor. NC. 1.*

e Non solo sermonis *Bod. 1.*

f Et certa cordis *Pem.*

g Repentina tempestas *NC. 2.*

h Exorta fuit *Pem.*

i Martyrem in quem omnis *NC. 2.* Reliquosque, omnis

Bod. 1.

C *j* Qui cum Episcopis et Presbyteris *Lam. Bod. 1, 2. Ebor. Lin. NC. 1.*

k Lacesseret qui contra *Bod. 1, 2.* Contra quibus *Pem. Voss. 2. Lam. Ebor. Lin. NC. 1, 2.*

l Semel suos factos *Pem. Ebor. Lam. Voss. 2. Lin. NC. 1, 2. Bod. 1, 2.*

m Vobiscum regredientibus *Lin. NC. 2.*

n Occurrentium singulorum *Lam. Ebor. Lin. Bod. 1, 2.*

o Sic *Bod. 1. Oculis imp. NC. 2.*

VARIORUM NOTAE.

Administratione confessorem. Qui Lucium cum Cornelio prius, quam in Romanum pontificem cooptaretur, relegatum fuisse putant, huius videntur hoc loco, quem nimirum sic interpretantur, quasi Lucium iam confessor pridem factum, pontifex postmodum constitutus sit: cum hoc potius dicat Cyprianus, eum simul atque Ecclesiae regimem suscepit, exilio confessionis laudem meruisse. Quippe Gallus Cornelli morte nihil profecisse se audiens, si Lucium ejus successorem in Urbe manere sineret, eum statim exilio multavit. Neque vero haec, reduces vos denuo, duplex exilium aut duplicem reditum, sed pontificis semel suis ablati, qui de i.legro iisdem redditus sit, simplicem reditum sonant, de quo nunc Cyprianus gratulatur. *CONSTANT.*

Divinitus esse dispositam. His concinit illud Bucheriani catalogi: *Hic exsul fui: et postea nutu Dei incohamis ad Ecclesiam reversus est.* *CONSTANT.*

II. — *Inminente Antichristo.* Rigaltius ait, *Persecutione.* Tertulliano in Apocal. c. 33. Describente, hic status rerum dicitur vis maxima universo orbi imminens, *Clausula saeculi quae acerbitates horrendas comminatur.* *FELL.*

Solum sermonis. Octo libri veteres habent *solum sermonis*, alii duo *solum sermone*, alius *solum sermone.* *BALUZ.*

III. — *Repentina persecutio.* Sub Gallo et Valeriano, ut censet illustrissimus episcopus Oxoniensis. Hi enim ut minimum suorum iram lenirent, et pestem in republica grassantem averterent, cuius uti et aliorum malorum causam rejiciebant in Christianos, persecutionem repente adversus eos moverunt. Contra apud Hieronymum in Epistola ad *Pammachium et Marcellinam* pax repentina: *Belli rationem pax repentina commutat.* Et apud Petronium *repentina tranquillitas.* *BALUZ.*

Et Episcopum. Particula *et* in ms. Corb. deest, nulla sensus mutatione. *CONSTANT.*

Cum episcopo. Idem us. et alii sex Anglic. *cum episcopis.* Rectius caeteri libri, *cum episcopo*, quem unum in una Ecclesia esse debere Cyprianus proxime docuit, et alibi

constanter praedicat. *CONSTANT.*

Diabolus ut suis parceret. Decuisset Novatianum et ejus sequaces ad Martyria subeunda fuisse promptissimos, qui ab Ecclesiae communionem eo nomine recesserunt, quia illa cum lapsis communicaret: et exinde Orthodoxos appellabant, Paciano teste, *Apostaticos, Capitulos, et Synedrios.* Dicit quidem Socrates quod Novatianus, *ὁ ἐκκλησιαστικὸς τοῦ βασιλέως διαγὰρ κατὰ χριστιανῶν ἀνίσταστος ἡμαρτήρησεν.* *Hist. lib. iv. c. 28.* et libellus circumferebatur cui titulus erat *Martyrium Novatiani*, quem conutavit Eulogius Episcopus Alexandrinus, lib. sexto contra Novatianos, cujus excerpta habentur in Photii Bibliotheca. Narratio ista dicit Novatianum, Martyrem sive Confessorem fuisse, antequam ad Episcopatum promoveretur; quod quidem apertissime falsum. Certe Pacianus disertissimis verbis ait, quod *Novatianus nunquam Martyrium tulit.* Addit porro, *ideo ab Ecclesia recesserat, ne illum labor confessionis urgeret.* Nec puduit illum, teste Cypriano, affirmare ingrueute persecutione, quod ad philosophiam redire vellet, potius quam capitis periculum adire. *FELL.*

Semel et suos. Editio Rigaltii *semel et ipsos et suos factos.* Nescio autem unde acceperit hanc lectionem. Ego quippe illam nusquam reperi qui in illius editione. Et tamen vidi omnes libros veteres quibus ille usus est. Itaque delevi *et ipsos*, putans non debere me ponere in mea editione quod illic et in Anglicana scriptum est absque auctoritate. Nam et ipsimet Angli laudant novem libros veteres in quibus ea desunt quae a me praetermissa sunt. Confirmant meam emendationem haec verba Tertulliani ex libro ad martyras: *Non ergo dicat [diabolus] in mea sunt, tantum illos vilibus scitis aut inter se disensionibus.* Et in libro de spectaculis ait diabolus, cum oneraretur in exorcismo quod mulierem fidelem quae adierat theatrum aggresso ausus esset, respondisse: *Justissime quidem feci, in meo eum inveni.* *BALUZ.*

Et ipsos suos. Edit Oxon., minus concinne. *Horum loco*

atque oculi plebis possunt videndo satiari. De adventus A vestri gaudio cognoscere illic fraternitas cœpit, qualis et quanta sit secutura Christo veniente lætitia, cujus quia cito appropinquabit adventus, imago jam quædam præcessit in vobis : ut quomodo Joannes præcursor ejus et prævius veniens prædicavit Christum venisse, sic nunc episcopo confessore Domini et sacerdote redeunte appareat et Dominum jam redire. Vicarias vero pro nobis ego ^a et collegæ et fraternitas omnis has ad vos litteras mittimus, frater charissime, et repræsentantes vobis per epistolam gaudium nostrum ^b, fida obsequia charitatis ex-

promimus, hic quoque in sacrificiis atque in orationibus nostris non cessantes Deo patri et Christo filio ejus Domino nostro gratias agere, et orare pariter ac petere, ut qui perfectus est atque perficiens, custodiat et perficiat in vobis confessionis vestræ gloriosam coronam : qui et ad hoc vos fortasse revocavit, ne gloria esset occulta, si foris essent confessionis vestræ consummata martyria. Nam victima, quæ fraternitati præbet exemplum virtutis et fidei, præsentibus debet fratribus immolari. Optamus te, frater charissime, semper bene valere.

LECTIONES VARIANTES.

^a Et ego et Bod. 2.

^b Gaudium nostrum, nostræ fidei *Lam.*

VARIORUM NOTÆ.

in novem mss. exstat tantum *suos*, in Corb. et *suos*. Diabolum in Dei servos sævire, ac sibi addictos minime fatigare solere Cyprianus, supra, Epist. 13, n. 3, ad *Cornelium* fusi-
B

IV. — *De adventus vestri*. Lectionem veterem, quam nos revocamus, quam omnes fere libri veteres et editiones confirmant, Pamelius pronuntiavit non esse bonam, asserens pravam distinctionem a Rembolto inductam, id est eam lectionem quam nos revocamus, obscurare sensum. At si erratum illic est, culpandus non erat Rembolto. Quippe eadem distinctio exstat in editione Spirensi et in veteri Veneta, quæ eam antecesserunt quam Rembolto emisit. Cæterum Pamelius ait se ita distinxisse, uti distinxit secundum scripturam duorum veterum librorum quos laudat, sicuti nos eandem distinctionem reperimus etiam in duobus codicibus manuscriptorum. BALUZ.

Viz oculis. Error certissimus, qui exstat in omnibus fere libris veteribus et editionibus, cum scribendum fuis-

set *oculis*. Alii recte emendarunt ex ingenio, non auctoritate. Nullum enim veterem codicem laudant auctorem hujus emendationis. Ego illam nusquam inveni quam in Metensi sancti Arnulphi, quem tardiuscule accepi. Infra in libro de Lapsis, pag. 181 : *Sancis oculis adherentes*. Miror autem me non animadvertisse bonam lectionem in editione Anglicana. BALUZ.

Præsentibus. Codex Sorbonicus, *præsentē plebe*. Alii tres, *præsentē plebe possit celebrari vel possit*. BALUZ.

Inmolari. In ms. Corb. *immolari* : *metuose*. Quod hic docet Cyprianus, suo ipse exemplo firmavit, cum missis qui eum Uticam perducerent coram iudice sistendum, consilio charissimorum ex hortis suis in aditiora loca eo secessit libentius, *quod congruat*, inquit Epist. 81, seu 83, *episcopum in ea civitate, in qua ecclesie dominicæ præest, illic Dominum confiteri, et plebem universam præpositi præsentis confessione clarificari*. Quod quidem luculenter eum præstitisse Pontius in ipsis vobis fidem facit. COUS-

APPENDIX UNICA.

EPISTOLÆ ET DECRETA S. LUCIO ADSCRIPTA.

EPISTOLA LUCII PAPÆ I

AD GALLIÆ ATQUE HISPANIÆ EPISCOPOS.

ARGUMENTUM. — *Ut duo presbyteri et tres diaconi in omni loco episcopo adhaereant propter testimonium ecclesiasticum ; et de accusatione episcoporum ; et de unanimi concordia inter metropolitanum cæterosque episcopos, et ut raptiores atque ecclesiasticarum rerum ablatores, invasores, alienatores, ut fures et sacrilegi anathematizentur.*

I. Ut episcopus semper testes secum presbyteros ac diaconos habeat.

II. De criminationibus episcoporum, sive majorum natu, et ut audientia ad majores personas appellandis non negetur.

III. Ut metropolitanus sine consilio episcoporum nihil agat, nec ipsi sine illius, nisi quod ad proprias ecclesias pertinet.

IV. Ut metropolitanus sine episcopis causam eorum non audiat.

BINII SEVERINI NOTÆ.

Epistola suspecta eodem jure cum aliis Isidori mercibus. — *Epistola*. Non unam hanc dumtaxat, sed plures decretales epistolæ Lucium pontificem scripsisse, testis est Cyprianus epistola LXXV his verbis : *illi enim, inquit de Cornelio et Lucio pontificibus, pleni spiritu Dei, et in glorioso martyrio constituti, dandam esse lapsis pacem censuerunt, et penitentia acta fructum communicationis et pacis negandum non esse, litteris suis signaverunt*. Quas hac de re Lucius scripsit epistolæ non exstant. Quæ apud Cyprianum LXX, reperitur hoc nomine Lucii insignita, a quibusdam hujus pontificis esse creditum fuit, sed ignorantes fuisse episcopum eodem nomine appellatum, decepti sunt ; perperam eam, quæ alterius est, Lucio pontifici adscribentes. Baronius, anno 257, num. 4.

C V. Ne posteriores episcopi prioribus se præferant, nec eis inconsultis aliquid agant.

VI. De iis qui res Ecclesiæ vel oblationes fidelium auferunt, et qui eis consentiunt.

DILECTISSIMIS FRATRIBUS OMNIBUS IN PARTIBUS OCCIDENTALIBUS, TAM IN GALLIIS QUAM IN HISPANIIS CONSISTENTIBUS, LUCIUS EPISCOPUS, IN DOMINO SALUTEM :

Litteras dilectionis vestræ (S. Leo Epist. XXVIII), quas ad beati Petri apostoli Sedem pro vestra causa negotii misistis, libenter suscepimus ; sed de vestris afflictionibus non modice contristati sumus. Significatis enim vos tam a quibusdam, non rectam fidem tenentibus, sed erroribus implicitis, quam et ab aliis eos imitantibus, persequi et infamari, atque vestras ecclesias suis dotibus et fidelium oblationibus spoliari, vestrosque ministros nimis vexari ; et ideo multos a vobis et a recta fide discedere, quoniam eis non potestis defensionem impendere, nec ea quæ necessaria sunt ministrare. Nolite mirari, fratres, si vos malevoli et impii persequuntur, quum ipsum Christum, caput nostrum, sint persecuti. Unde et consolatricem ipsam habetis Veritatem, quæ ait : *Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* (Math. x.) Ipsa iterum consolans nos loquitur, dicens : *Si de mundo fuissetis, mundus quod sum erat diligeret ; sed quia non estis de mundo, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus* (Joan. XVI).

I. Propter tales, fratres, hortamur vos, sicut et